

**SYMPOSIUM
PAROCHIE & AMBT
2 MAART 2020**

BOEKVOORSTELLING 'ALS GOD RENOVEERT'

Integrale tekst door Peter Malfliet

Hoe stel je een boek voor? En dan wel een boek dat al onmiddellijk na zijn verschijnen in 2014 een internationale bestseller werd en dat dankzij de uitgeverijen Adveniat en Halewijn sedert een jaar in het Nederlands beschikbaar is. Velen onder u hebben het misschien al gelezen, of minstens in gebladerd of hebben recensies gelezen of passages uit het boek al vaak geciteerd gehoord. Ik verneem ook dat er parochies/pastorale eenheden zijn waar men in leesgroepen het boek doorneemt en bespreekt. En wie het boek nog niet heeft, kan het hier vandaag kopen. Tot daar deze reclamespot.

Hoe dus zo'n boek voorstellen? Ik ga me niet wagen aan een samenvatting of aan een saai overlopen van de verschillende hoofdstukken. Ik dacht: laat ik afreizen naar de Saint-Benedictparish in de havenstad Halifax aan de oostkust van Canada op het grote schiereiland Nova Scotia. Dat is de parochie van waaruit Mallon zijn ervaringen optekent. Dat moet mogelijk zijn, dacht ik, UCSIA heeft fondsen genoeg. Maar toen besepte ik dat je dat vandaag omwille van de klimaatproblematiek best met een zeilboot doet en dan kwam ik in tijdnood. Er stond wel wat te gebeuren de voorbije weken in het bisdom waarvoor ik mag werken... Maar, geen nood. Vandaag kan je ook virtueel op reis. De Benedictusparochie heeft een hippe website, is aanwezig op de sociale media, je kan podcasts beluisteren, filmpjes en interviews bekijken, zondagsvieringen volgen via de livestreaming enz. Ik heb het daar dan maar op gehouden. Ik vind het hoe dan ook belangrijk om auteur en boek goed te situeren. Vanuit welke realiteit en ervaring schrijft James Mallon? Pas als we goed zicht hebben op de context, kunnen we ook zien of en hoe dit boek ons kan inspireren?

Father James Mallon

James Mallon is geboren in Schotland, groeide op in Glasgow en verhuisde op zijn dertiende (in 1982 - *1969) met zijn familie naar Canada waar hij in 1997 priester gewijd werd voor het aartsbisdom Halifax (nu gefuseerd met het bisdom Yourmath = zuiden van het schiereiland).

De havenstad Halifax (400 000 inwoners, op één na grootste kuststad van Canada na Vancouver) zou een belletje kunnen doen rinkelen omdat daar de eerste slachtoffers van de ramp met de Titanic naartoe gebracht zijn en er ook liggen begraven. Mallon schrijft zijn boek vanuit zijn ervaringen dus in de Saint-Benedictparish waarvan hij in 2010 pastoor werd. De Benedictusparochie was ontstaan uit een fusie van drie parochies, “waarbij alle drie de kerkgebouwen werden verkocht en vervangen door één splinternieuw, groot en aan de laatste eisen voldoende kerkgebouw.” Drie maanden na de opening van het gebouw werd hij er de nieuwe pastoor.

Transformatie

Hij schrijft daarover: “Er ging met mijn benoeming een collectieve zucht van verlichting op in de parochie: met de komst van de nieuwe pastoor zou er eindelijk een einde komen aan alle veranderingen.” Neen, dus. Want, en dan komen we tot de kern van het boek: een fusie en zelfs een nieuw gebouw betekenen daarom nog niet een ‘nieuwe parochie’, aldus Mallon. Daarvoor is volgens hem een **“diepgaande transformatie van de culturen** van onze kerken nodig, wat een **herziening van onze waarden** betekent.” Of nog: “Niets zal de voortgang stoppen van het verval dat ons heeft gebracht waar we nu zijn, tenzij we gaan werken aan een dieper soort verandering. Het betekent een **totale omzetting van onze geleefde waarden**. Vergeleken bij deze verandering zijn alle veranderingen, dus ook het sluiten van kerkgebouwen, niet meer dan cosmetisch.”

Wat dat betekent, legt hij omstandig uit in het vijfde hoofdstuk HET FUNDAMENT LEGGEN – de parochiecultuur transformeren. Wat zijn dan de geleefde waarden? Hoe kom je die op het spoor? Hij geeft een heel praktische sleutel om die bestaande, geleefde waarden van een parochie (of een bisdom?) in kaart te brengen: “Je moet niet kijken naar de mission statements. Je moet kijken naar waaraan deze organisatie haar tijd en geld besteedt. Kijk naar de parochiebegroting. Kijk naar de staffuncties. Kijk naar het gebruik van de gebouwen.” (103).

Op 111 blzn (dat is ongeveer 1/3 van het boek) legt hij de tien gemeenschappelijke waarden uit voor gezonde en groeiende kerkelijke gemeenschappen, gaande van : voorrang geven aan het weekeinde (belang van de zondagsviering), over gastvrijheid en dienstbaarheid, over preken (duren lang, 15 à 20 minuten,...), opbouwende muziek, enz. Voor mij soms een beetje tenenkruilend, maar ik laat de kritische reflectie aan Marc! Interessant vond ik wel wat hij zegt over een ‘betekenisvolle gemeenschap’ en meer bepaald over: ‘erbij horen’ (‘belonging’). Dat is vandaag, paradoxaal genoeg in een hyperindividualistische cultuur, veel crucialer geworden dan vroeger.

In een postmoderne cultuur gaat het niet meer in de eerste plaats over een zoektocht naar waarheid. “De meeste mensen,” aldus Mallon, “worden of blijven lid van de Kerk of verlaten haar niet vanwege het geloof, maar omdat ze zich wel of niet thuis voelen, vanwege de gemeenschap.” De klassieke volgorde ‘behaving’ (hoe je je gedraagt) – ‘believing’ (overtuigingen)– ‘belonging’ is omgedraaid. Mensen zijn bereid om hun levensstijl en gedrag te veranderen, maar alleen als ze er echt zelf in geloven. Overtuigingen worden niet veranderd door preken en lessen, maar wel door het opbouwen van vertrouwen, door relaties, door zorg, door erbij horen (159). Vertrekpunt is dus contact leggen met mensen, precies wel erbij horen, opbouwen van vertrouwen en dat kan leiden tot ‘geloven’ en mondt uit in ‘behaving’: “missionaire leerlingen worden”.

Precies dat is waarom de methode van de APLHA-cursussen voor hem zo fundamenteel is (162)

:

“Het is volmaakt toegesneden op de postmoderne denkwijze. Het eerste doel van Alpha is het creëren van een warme, gastvrije, niet-bedreigende, ontspannen en niet-oordelende omgeving waarin gasten onvoorwaardelijk worden liefgehad en geaccepteerd. ... Naarmate het gevoel van erbij-horen groeit, laten deelnemers steeds meer hun reserves varen. Op dit punt aangekomen begint de waarheid van Jezus en zijn evangelie te kloppen aan de deur van hun hart, en tegen het eind van de tien weken heeft het proces velen van hen gebracht tot een persoonlijke ontmoeting met Jezus en het besluit om Hem te volgen. Na deze geloofstransformatie vindt een volledige heroverweging plaats van leefstijl en gedrag, terwijl intussen de reis naar het leerling-zijn begint.”

Johannes-Paulus II-generatie

Mallon noemt zichzelf een priester uit de Johannes Paulus II-generatie (60). Die generatie heeft volgens hem twee karakteristieken: (1) de meesten onder hen konden een sterk ‘bekeringsmoment’ noemen, “een levensveranderende ontmoeting met Jezus”, een persoonlijke ervaring van bekering en transformatie ; priester worden was geen kinderdroom ; en ze zouden geen “onderhoudspriesters” worden, want ze hadden zelf ervaren wat vernieuwing was. (2) Om die vernieuwing tot stand te brengen geloofden ze als trotse Johannes-Paulus II- priesters dat het pad naar de vernieuwing te vinden zou zijn in persoonlijke heiligheid en orthodoxie: “Als we erin slaagden heilige priesters te zijn en de ware leer te prediken en in onze parochies over de juiste soort catechetische middelen zouden beschikken, zou alles goed komen en zouden we vernieuwing zien.” Maar, aldus Mallon, met die overtuiging werden we met zo’n 160 kilometer per uur tegen de stenen muur van het parochielevens geslingerd die globaal genomen niet geïnteresseerd was in bekering en transformatie, wel in het behoud van het status quo. We vernieuwden en verbeterden de inhoud van onze catechetische programma’s, maar stelden vast dat we preekten voor de eigen Kerk. Hij beschrijft dat in het hoofdstuk HUIS VAN PIJN – de ervaring van een onderhoudskerk.

Identiteitscrisis

Voor hem toont zich in deze inertie de diepste crisis van de Kerk die een identiteitscrisis is. Alle andere crisissen zijn hiervan slechts symptomen. Het lijkt soms een vorm van geheugenverlies: we zijn vergeten wie we zijn en welke roeping we als kerk hebben (17). Hij formuleert die diepste identiteit met het zendingsbevel van Jezus in Mt 28,19-20. Jezus gebruikt daarin vier werkwoorden: “GAAT, MAAK alle volkeren tot leerling, DOOP hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest, en LEER hun alles onderhouden wat ik jullie geboden heb.” De spilzin, van deze opsomming, is volgens Mallon (en hij heeft daar grammaticale redenen voor vanuit het Grieks): “maak tot leerlingen” en wordt dus zelf allereerst en steeds opnieuw “leerlingen”. (26) “Leerlingen maken, dat is de kern van de zaak en de lens waardoor we alle activiteiten van de Kerk moeten bekijken.” – “Een leerling van Jezus Christus zijn betekent: je verbinden aan een levenslang proces van leren van en over Jezus de meester en leraar. Je wordt ‘discipel’, je hoort daarin discipline, dwz het is geen lukraak leerproces.

Hoe Mallon dat ziet wordt het meest duidelijk en concreet in hoofdstuk 6: DE VOORDEUR – De sacramenten als onze grootste pastorale kans. Letterlijk schrijft hij (223): “Onze grootste pastorale worsteling is ook onze grootste pastorale kans” en kiest hij resoluut voor gastvrijheid en met open armen ontvangen, “anders sluit je iedere mogelijkheid van bekering of transformatie bij voorbaat uit.” Hij beseft dat het heel moeilijk is om aan mensen die sinaasappels komen kopen, duidelijk te maken dat we eigenlijk appels verkopen (252), maar onderstreept meteen hoe belangrijk het is om aanwezigheidsregisters te vermijden en niet al te rigide te zijn. Altijd geïnspireerd door de ALPHA-methode (waarop eigenlijk ook zijn hele parochievernieuwing is gebaseerd – “Al sinds ik in 2001 de eerste cursus organiseerde, ben ik een enthousiast supporter van ALPHA” (161)), creëert hij laagdrempelige voorbereidingsprogramma’s. Het belangrijkste is de automatisen stopzetten (“de stopknop van de lopende band indrukken”). Let wel, heel eerlijk zegt hij dat bijvoorbeeld het gemiddelde aantal meldingen voor het vormsel met 40% is gedaald, maar dat het effect op de jongeren en gezinnen die wel meedoen heel betekenisvol is. Ik kan nu niet ingaan op alle details. Maar dit hoofdstuk is beslist de moeite waard om te bespreken met alle betrokkenen en verantwoordelijken bij catechese en sacramenten-pastoraal. Ook al zal niet alles zomaar toepasbaar zijn in onze context.

Missionaire leerlingen

Het is Mallon te doen om wat hij noemt “het terughalen van de fundamentele identiteit van de Kerk” in de lijn van het Tweede Vaticaans Concilie en in het bijzonder vanuit Evangelii gaudium van paus Franciscus waarvan Mallon overtuigend aantoont dat de grondlijnen terug te vinden zijn in het Aperacida-document van 2008 (Aperacida is een nationaal heiligdom in Brazilië) van de bisschoppenconferentie van Latijns-Amerika waarop toenmalig kardinaal Jorge Bergoglio een grote stempel drukte. Liefst 121 maal, weet Mallon, komt de term “missionaire leerlingen” voor in dat document. Dat zijn “leerlingen” die ook apostel worden en dus verkondigers. In Evangelii gaudium citeert paus Franciscus het document nog in deze intussen bekende zin: “Het is noodzakelijk om van een pastoraal van verzorging (‘de conservation’) over te gaan naar een echte missionaire pastoraal.” (EG nr 15) Zo’n pastoraal vraagt een ander type leiderschap en daar gaat het laatste hoofdstuk over: LEIDER VAN HET HUIS – De onmiskenbare rol van leiderschap. “Een onderhoudskerk,” aldus Mallon, “kan prima functioneren met een beheerder aan het roer, maar voor echte verandering is een leider nodig, een voorganger.” (263) en nog: “De dagen van de eenzame-ridder-priester als solitair toonbeeld van kracht liggen ver achter ons. De doe-het-zelf-priester zal nooit een onderhoudskerk naar een missionaire kerk kunnen leiden.” (273)

Mallon zelf is natuurlijk een gedreven leider. Hij typeert zichzelf ook raak in een mooi stukje over de kwetsbaarheid van een leider (272):

“Ik heb altijd geweten dat ik hard kan werken, iemand ben die leiding neemt en goed ben in het opgang brengen van dingen. Ik weet dat ik me op een doel kan concentreren en kan zogen dat het wordt gehaald. Pas nadat de grote stappen waren gezet, keek ik achterom en zag ik degenen die achter waren gebleven, onder wie velen die het slachtoffer waren geworden van de enorme vooruitgang was geboekt. Het mooie van oogkleppen is dat je alleen oog hebt voor het doel. Door afleidingen buiten je blikveld te laten, bereik je je doel gemakkelijker. Het probleem met oogkleppen is dat je niet ziet wat er links en rechts van je gebeurt. Keer op keer was ik diepbedroefd over de volstrekt onbedoelde pijn die ik , terwijl ik mijn leidersrol vervulde, soms aan zowel stafmedewerkers als parochianen berokkende. Het gebeurde wel eens dat mensen om heen omvielen en ik het oprecht niet zag. Ik ben tot het besef gekomen dat ik mensen om me heen moet hebben met sterke contact eigenschappen, die in staat zijn om te zien wat ik soms over het hoofd zie en die me kritiek durven e geven. De afgelopen jaren ben ik gaan beseffen dat ik, hoewel ik goed ben in het beïnvloeden van anderen, minder goed ben in het zich laten ontwikkelen en coachen van anderen. Na acht jaar priesterschap besloot ik volledig te stoppen met het geven van persoonlijke geestelijke begeleiding. ... Wat was het een opluchting toen ik mijn team mijn kwetsbaarheid toonde door te bekennen dat mijn kracht daar niet lag...”

Parochievernieuwing

De Benedictusparochie bloeit: “In het weekend krijgen we zo’n 2000 mensen over de vloer” (118); “Het aantal geëngageerde parochianen is verdubbeld en de wekelijkse collecteopbrengst steeg van gemiddeld 10 000 dollar naar 21 000 dollar” (174); “Onze parochie heeft 18 betaalde leken in dienst (12 VTE), daarnaast leiden vrijwilligers zo’n 90 dienstwerken en commissies” (267). Cijfers om van te duizelen... Het kan betekenen dat lezers afhaken en zeggen: “Dat is niet voor ons!” en anderen zullen zeggen: “Zo moeten we het vanaf nu doen!” Beiden hebben ongelijk en de steriele discussies tussen deze partijen zijn volgens mij niets anders dan onvruchtbare achterhoedegevechten.

Ik ben ook nog even virtueel op bezoek geweest in het aartsbisdom Halifax. James Mallon is er intussen bisschoppelijk vicaris voor parochievernieuwing en leiderschapsondersteuning. In 2017 startte het aartsbisdom het drie jaar durende pastorale project 'Equip the saints' (naar Ef 4, 11-12[1]) dat mondde uit in de hertekening van het parochielandschap: van de 65 bestaande parochies en 25 missies naar 16 nieuwe parochies. De decreten werden op 1 januari jl. gepubliceerd door aartsbisschop Mancini. Benieuwd hoe James Mallon zijn inzichten geïmplementeerd kan krijgen in dit fundamentele hervormingsproces.

Tot slot

Met alle vragen die je kan stellen, is dit een prikkelend boek dat gesprek en discussie vraagt vanuit de gemeenschappelijke overtuiging dat de Kerk er niet is omwille van zichzelf, maar omwille van de verkondiging van het Goede Nieuws voor alle mensen. Ja, het boek pleit voor een kerygmatische benadering van de pastoraal. Het wil mensen in contact brengen met het kerygma, het is uit op een ontmoeting met Jezus.

Alleen al de titel van het boek is pertinent: Als 'God' renoveert, en dus niet wij met onze al te menselijke plannen. Ondanks discours die mij soms iets te veel op marketing lijken en te Noord-Amerikaans ('donate' is zowat het meest voorkomende woord op de site van de Benedictusparochie), blijft dat toch ook het besef van Mallon. Hij verwoordt dat mooi en toch weer uitdagend op de laatste bladzijde (317):

“Als onze visie zich niet uitstrekt tot voorbij dat waartoe we in staat zijn, zijn we misschien ongelovigen. Geloven vraagt van ons dat we echt op God vertrouwen. In de meeste gevallen blijven onze plannen echter volledig op veilig terrein en binnen de grenzen van wat wij denken dat mogelijk is. In feite heb je daar helemaal geen geloof voor nodig; we vertrouwen alleen op onze eigen kracht en middelen. Op die manier zijn we in de ware zin des woords ongelovigen, omdat we geen geloof nodig hebben om die doelen te bereiken.”

[1] “Hij heeft ook gaven uitgedeeld. Sommigen noemde Hij apostel, anderen profeet, anderen evangelist, weer anderen herder en leraar, om de heiligen toe te rusten voor het werk van de bediening, tot opbouw van het lichaam van Christus.”

[2] Alle citaten afkomstig uit Fr. James MALLON, Als God renoveert. De parochie van onderhoud naar bloei, Adveniat/Helewijn, 2019 (vertaling van: Divine Renovation. Bringing your parish from maintenance to mission, 2014)